

Oponentský posudok k vymenúvaciemu konaniu doc. Mgr. art. Matúša Olhu, PhD.

Celoživotné dielo, ktoré predkladá doc. Matúš Olha, PhD. k žiadosti o vymenúvacie konanie, je nielen rozsiahle, ale v „trojjedinosti“ umeleckej, publikačnej a pedagogickej činnosti aj vzácné vyrovnané. Je zaujímavé, že v súpise kandidát doslova „zatajil“ svoje umelecké pôsobenie v oblasti ďalších dramatických umení (rozhlasu, televízie a filmu), ktoré by v takomto type žiadosti nepochyne malo svoje miesto.

V súvislosti s nezmienenými oblasťami umeleckej tvorby žiadateľa si na tomto mieste dovoľím osobnú spomienku. S menom doc. Matúša Olhu som sa osobne prvý raz stretla ako študentka dramaturgie v Divadelnom ústave ako fotografa. Jeho fotografie okrem dokumentárnej hodnoty upútajú výraznou výtvarno-estetickou stránkou. Olha dokáže zachytiť dramaticko a vnútorné napätie v estetizovanej podobe (fotografie majú často navyše aj biele orámovanie a v ňom rukou napísaný názov inscenácie). A práve tento prvok dramatický a vnútorného napätia vo výtvarne estetizovanom tvare spája (nielen, ale aj) tri ukážkové predložené inscenácie v réžii M. Olhu (Timrava – O. Šulaj Ľapákovci, Divadlo A. Duchnoviča Prešov, premiéra 1. októbra 2010, Bratia Mrštíkovi Maryša, Moravské divadlo Olomouc, premiéra 7. marca 2014, J. G. Tajovský Sľuby, Divadlo A. Duchnoviča Prešov, premiéra 5. októbra 2018).

Pomyselný rám/rámec týchto inscenácií tvorí vizuálny významotvorný scénický prvok, či už ide o košaté (ale bez úžitku opadané) konáre jablone v *Sľuboch* J. G. Tajovského, prázdny (!) úľ v Timravových *Ľapákovcoch*, prázdne rámy, neskôr zrkadlá – rovnako v *Ľapákovcoch*; alebo vrecia na rozsypanej múke a Božie muky v olomouckej *Maryši* bratov Mrštíkovcov. Tzv. režírujúca/akčná scénografia, výrazne ovplyvňujúca režíro-dramaturgickú interpretáciu spolu s prvkami demýtizácie slovenskej spoločnosti sú charakteristickými prvkami pre generáciu (slovami Vladimíra Štefka) „detí šesťdesiatych rokov“.

Olha svoje miesto vo vývine slovenskej činohernej réžie nachádza v skupine režisérskych osobností, ako Ľubomír Vajdička, Ivan Petrovický, Vladimír Strnisko, Jozef Bednárík, Blahoslav Uhlár, Roman Polák, Juraj Nvota, atď. Dominantná dramaturgická línia (zameranie na nové interpretácie domácej klasiky) Olhu organicky spája najmä s Ľubomírom Vajdičkom a Romanom Polákom.

Divadelnú tvorbu týchto osobností (a vôbec tvorbu 70. a 80. rokov) charakterizovalo viacero aspektov, ktoré sú charakteristické aj pre tvorbu Matúša Olhu:

- V oblasti dramaturgie to boli predovšetkým nové, originálne interpretácie domácej klasiky (tie tvoria dominantnú a najkontinuálnejšiu líniu v tvorbe Matúša Olhu)
- príklon k dramaturgickým a autorským textom (ako príklad uvedme knižne vydané dramaturgické Matúša Olhu - Timrava: Skon Paľa Ročku, M. Kukučín: Neprebudený)
- akčná (tzv. režírujúca) scénografia (u Olhu tiež v spolupráci s „otcom“ slovenskej akčnej scénografie Jozefom Cillerom)

- nachádzanie tvorivého priestoru v mimobratislavských a ochotníckych divadlách (spomeňme činnosť M. Olhu napr. v DSJCH Brezno, či DAD v Prešove)

Z tohto dôvodu, ani z pozície oponenta nenamietam, že medzi závažnými dielami (v rozpore s metodickými pokynmi CVTI) sa ocitli aj inscenácie z prostredia ochotníckych súborov, ktoré v danom období zohrávali významnú úlohu (ved' napr. v DSJCH našiel Olha súbory predpripravený činnosťou Petra Scherhaufera).

Na svojich profesionálnych pôsobiskách (DJGT Zvolen, DSNP/SKD Martin), ale i v divadlách, kde pôsobil ako hosť (MD Žilina, DAD Prešov, DJZ Prešov, DAB Nitra, DJP Trnava, DAD Prešov) zanechal zaznamenaniahodnú stopu, o čom svedčí viacero teatrologických publikácií (Olhovou tvorbou sa zaoberali najmä D. Podmaková, M. Mistrík, A. Maťašík, P. Palkovič vo viacerých štúdiách a publikáciách). Matúš Olha je tak teatrologicky „potvrdenou“ súčasťou dejín viacerých súborov, o. i. martinského divadla (D. Podmaková: Príbeh divadla. Slovenské komorné divadlo Martin, 2009), ale aj dejín slovenského divadla v 20. storočí (M. Mistrík a kol.: Slovenské divadlo v 20. st., 1999).

Napriek vyššie zmieneným nadväznostiam na tvorbu Ľubomíra Vajdičku a Romana Poláka (príbuznosť dramaturgických okruhov a interpretácia klasiky v duchu demýtizácie národného ducha), Olhova tvorba má svoje špecifiká. Je to predovšetkým výrazná výtvarná a hudobná stránka inscenácií. Aktualizácia sa v Olhových dielach realizuje (podobne ako u Vajdičku a Poláka) často cez vonkajší znak. U Olhu je však často estetizovaný. Olha ho využíva v dvoch základných podobách – „nadčasový“ (ako napr. opadané jablká v Sľuboch či zrkadlá v Ťapákovcoch), alebo „presahujúci do súčasnosti“ (súčasný kostým a technika v Sľuboch). K špecifikám výtvarnej stránky, ktoré charakterizujú Olhovu tvorbu, patrí aj práca s farebnosťou (Olha sa nevyhýba presahu ku grotesknosti), výrazne pracuje so svetlom a tieňom. Na rozdiel od Vajdičku a Poláka, často a rád využíva v klasických dielach folklór (či už v odeve alebo hudbe). Touto viditeľnou a počuteľnou „krásou“ zvýrazňuje a vyhocuje konflikt „krásneho“ a „škaredého“ v ľudskej/národnej povahe.

Významnú časť predloženej činnosti Matúša Olhu predstavujú jeho odborné publikácie (knihy, štúdie, články). Venuje sa v nich oblastiam divadelného umenia, ktoré ho najviac zaujímajú a zrkadlia sa v jeho tvorbe. Patria medzi ne oblasti slovenskej klasiky (články o autoroch slovenskej klasiky publikované najmä v bulletinoch), otázky dramaturgie, inscenačnej tradície, scénografie, ale najmä réžie. Olha prostredníctvom publikácií (často vo forme rozhovorov) mapuje a poskytuje náhľad do autentického priestoru divadelnej tvorby viacerých osobností.

Olhova umelecká i publikačná činnosť ctí profesiu dramaturgie. Dramaturgie v zmysle pevného vzdelanostného základu, analýzy dramatického textu, vytvorenia interpretácie, z nej vyplývajúcej úpravy a aktualizácie, komunikácie s divákom, čitateľnosti „posolstva“.

Tento princíp (najmä v prístupe ku klasike) uplatňuje Olha aj s presahom do zahraničia, v profesionálnom prostredí v Moravskom divadle v Olomouci pripravil diela z českej klasiky: napr. Němcovej Divú Báru (1999) a úspešnú Maryšu bratov Mrštíkovcov (2014).

Rovnako je zreteľný v jeho pedagogickom pôsobení na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Ako jej pedagóg a súčasne funkcionár inicioval viacero vedeckých aj umeleckých podujatí, na ktorých sám aktívne participoval i participuje.

Na základe uvedených skutočností odporúčam, aby bol doc. M. Ol'hovi udelený titul profesor.

V Bratislave 15. 4. 2020

doc. Zdenka Pašuthová, ArtD.